

Replik till Jönsson—Lidgren:

Energisparbidrag — ett effektivt styrmedel i energipolitiken

I Ekonomisk Debatt 7/77 infördes en artikel med rubriken "Avveckla bidragen till energibesparande åtgärder" av Bengt Jönsson och Karl Lidgren. Artikeln baseras på en rapport beträffande företags-ekonomiska effekter av statliga bidrag som ovannämnda författare samt Laszlo Somogyi gjorde på uppdrag åt industriverket.

I artikeln hävdar författarna att bidragen är ett ineffektivt medel i energipolitiken som med fördel kan ersättas av höjda energipriser. Dessa höjda energipriser skulle, enligt författarna, utgöra ett tillräckligt starkt incitament för att ändra produktionsmetoder etc — allt i syfte att spara energi. I denna artikel kommenterar industriverket författarnas skrift och anger skäl till varför verket anser att bidrag, om man vill få snabbt genomslag, är ett effektivare styrmedel i energipolitiken än vad korrekationer av energipriset är. Beslutet om bidrag till energibesparande åtgärder till näringslivet togs av riks-

dagen år 1974. Detta beslut verkställes av industriverket. I verkets utredningsverksamhet har påpekats att bidragsverksamheten endast bör pågå under en kort övergångstid.

Energipris som styrmedel

I samband med den sk oljekrisen höjdes priserna på olja med flera hundra procent. Denna prishöjning innebar — vilket författarna också konstaterar — en information till företagen att reducera sin oljeförbrukning dvs spara.

När man diskuterar energibesparing eller effektivisering av energihushållningen inom industrin bör man skilja mellan kortsiktiga åtgärder och åtgärder på medellång och längre sikt. Till de kortsiktiga åtgärderna hör drift- och underhållsrutiner, kampanjer inom företagen och över huvud taget en ökad uppmärksamhet på energifrågor. Sådana åtgärder vidtogs i stor utsträckning under oljekrisen och har

väl i mångt och mycket en kvarstående effekt. Det är givetvis av intresse att studera hur denna mycket stora prishöjning påverkade industrins energiförbrukning och dess kostnader. SCBs statistik visar att oljeförbrukningen för industrin minskade med några procent. Från samma källa utläses också att minskningen i oljeförbrukning i stort kompensades med ett utökad användande av andra energislag d v s prishöjningen medförde en substitution.

Att prishöjningen ej medförde en större reduktion av oljeförbrukningen kan för den som ej är insatt i industrins energiförbrukningsmönster och kostnadsbild te sig en aning underlig. För de flesta industribranscher utgör nämligen kostnaderna för energin — trots prishöjningarna — endast en bråkdel av saluvärdet (se *tabell 1*). De stora kostnadsposterna är råvaror, kapital och arbetskraft.

Att energikostnadsandelen ökat innebär givetvis stora påfrestningar för företagen. Man bör dock ej glömma att prishöjningen var global. Detta medförde att företag inom motsvarande branscher utomlands även drabbades av ungefärligen samma kostnadsökningar, varför konkurrensbildningen ej ändrades i någon större omfattning. I sin artikel antog författarna även att kostnadsökningen alternativt leder till en kraftig produktionsminskning vid oförändrad kostnadsram. Ett sådant resonemang baseras nog — i detta sammanhang — mera på teoretiska modeller än faktisk verklighet.

Författarna hävdar att en energiskatt, till skillnad från subventioner, innebär en finansiell tillgång. För staten stämmer detta medan företagen drabbas av ytterligare en finansiell börda. En beskattning innebär, som också författarna konstaterar, att de svenska företagens konkurrenskraft försämras och att marginell produktion kan överföras till utlandet. För att undvika denna effekt vill de subventionera produktionsfaktorer som är substitut till energi. Författarna vill alltså för att undvika subventioner höja energiskatten och för att undvika negativa effekter av

Tabell 1. Kostnader för bränsle i procent av saluvärdet, dels för hela industrin och dels för några energiintensiva branscher.

	Ar 1970	1974	1975
Hela industrin	1,1	1,8	1,8
Massa, papper	2,0	3,6	3,2
Järn, stål, ferrolegeringar	5,1	8,3	9,4

den höjda skatten vill de införa subventioner.

Bidragskriterierna

För att undvika missförstånd vid bedömningen av bidragsverksamheten finns det skäl att kortfattat beskriva bidragskriterierna.

Vid beräkning av den företagsekonomiska lönsamheten används företagets avkastningskrav — upp till en rimlig nivå. Som investering räknas merkostnaden för den energibesparande utrustningen. Vid beräkning av intäkten tas hänsyn till andra faktorer än enbart den energibesparing som uppnås, som exempel kan nämnas besparingar av vatten, arbetskraft etc. Självfallet tas även hänsyn till ökade utgifter, exempelvis ökade driftskostnader, som kan uppstå.

Att bedöma livslängden på en investering är givetvis vanskligt — av nödvändighet blir det en uppskattning. Vid bedömningen strävar industriverket att uppskatta den verkliga brukstiden d v s den ekonomiska livslängden. Härvid tas hänsyn till typ av utrustning och dess tekniska livslängd, användningsmiljö och bransch där utrustningen används.

Industriverket gör även en kontroll av att uppenbart olönsamma — ur energisynvinkel — projekt inte stimuleras med hjälp av statliga bidrag.

Energisparbidrag som styrmedel

I utredningen "Industrins energihushållning" anges att ca 1,1 milj ton olja skulle kunna inbesparas inom de närmaste 5 å 10 åren. För att uppnå denna besparing — som motsvarar ca 20 procent av industrins oljeförbrukning — förutsätts att bidragsmöjligheten kvarstår. Bidragen underlättar omställningen av den befintliga

utrustningen till nuvarande prisstruktur. För företagens del innebär detta att energikostnadsandelen minskar och att beredskapen för väntade prishöjningar förbättras.

På sikt kommer de viktigaste effekterna för energihushållningen givetvis att bestämmas av att nya anläggningar växer upp i en miljö där energipriset är högre än tidigare. De dimensioneras mot en helt annan prisnivå än den som var aktuell när flertalet av de nu befintliga anläggningarna byggdes. Detta innebär dock inte att företag lägger ned en fungerande processkedja och bygger upp en ny enbart i syfte att spara energi. Energin utgör ju endast en mindre del av det beslutsunderlag som avgör när en processkedja skall utbytas mot en ny.

Det finns givetvis en viss risk att industriverket bidrar till att konservera en gammal industristruktur och minska incitamenten för teknologisk förnyelse. Denna risk kan dock anses som liten då energiförbrukningen som ovan nämnts knappast avgör en process vara eller icke vara. Man kan också förmoda att företagen som ju svarar för den större delen av investeringen inte investerar i en energibesparande åtgärd om de ändå tänkt byta process.

Författarna anger att ett alternativ till energisparbidrag är att åstadkomma ett högre relativpris på energi genom att sub-

ventionera produktionsfaktorer som är substitut till energi. Givetvis kan man höja relativpriset på energi genom att exempelvis sänka arbetsgivaravgiften, men detta ger ingen garanti för att utgiftsbesparingen används till energibesparande syfte. Med direkta energisparbidrag fås dock denna garanti.

Industriverket ger även bidrag till prototyper och demonstrationsanläggningar för energisnål teknik. Till i dag har bidrag om ca 48 milj kr beviljats till ett 70-tal projekt. Den besparingseffekt som kommer att uppnås av dessa projekt är givetvis svår att uppskatta, men på sikt bör de ge ett icke föraktligt bidrag till Sveriges energihushållning.

Vid en bedömning av bidragssystemet bör man ej heller glömma den informationseffekt som uppnås. Att bidragspengar finns tillgängliga har varit ett incitament för många företag att systematiskt jaga energibesparande projekt. Bidragsstödda projekt uppmärksammas också av företag i samma bransch genom notiser och artiklar i branschtidskrifter etc.

Civilingenjör *Conny Ryytty* och
civilingenjör *Lars-Olof Södergren*
Statens Industriverk

Referenser

Jonsson, B—Lidgren, K, [1977], "Avveckla bidragen till energibesparande åtgärder", *Ekonomisk Debatt*, årg 5, nr 7